

Йордан ИОВКОВ

Избрани творби

за ученици и кандидат-студенти

СН[®]
СОФТИПЕС

СЪДЪРЖАНИЕ

Серафим	3
По жицата	9
Индже	15
Албена	40
Последна радост	46
I.....	46
II.....	51
III.....	56
IV.....	60
V.....	66
VI.....	70
VII.....	76
VIII.....	82
IX.....	89
X.....	95
Песента на колелетата	96

СЕРАФИМ

Един чудноват човек, нито селянин, нито гражданин, дрипав, окъсан, идеше към Еньовото кафене и самси Еньо, седнал отпред кафенето на сянка, не можеше да го познае кой е. Посред лято в тая страшна жега тоя човек беше навлякъл дълго зимно палто, като попско расо, на главата му беше нахлузено смачкано бомбе, а краката му бяха обути с цървули. Но най-често очите на Еня се връщаха върху палтото на непознатия: едно време то ще е било синьо, ще е било от един плат, но сега нищо не личеше – орфанно, разнищено, навред надупчено, навред кърпено. И между безбройните разноцветни кърпки най-много се хвърляха в очи две-три много големи, взети сякаш от чувал или от най-проста аба и лепнати, както доде, с едър шев и избелели конци.

Човекът доде на две-три крачки и се спря. Той разбра, че Еньо не може да го познае, и малко обиден, с подигнати вежди, леко усмихнат, остави се да го гледа Еньо и зачака. Той беше мършав, дребен човек, изгубен в окърпеното палто като в пашкул. Лицето му беше сухо, черно, с рядка черна брада, очите му, като у пияниците или у хора, които не са си доспали, бяха влажни и замъглени. Еньо продължаваше да го гледа втрещено, непознатият се усмихваше повече.

– А бре, Серафиме, ти ли си? – извика най-после Еньо. – Ух, да те убий здраве, да те убий! Не мога да те позная бре...

– Аз съм, бай Еньо, аз. Натурален като жив, тъй да се каже...

– Аз пък рекох, че е таласъм. Помислих, че плашилото от даскал Тодоровата бахча иде насам. Да те вземе мътната, да те вземе. Мисля си: какъв ще е тоз изпаднал германец!

Серафим се засмя тихо, беззвучно, като поклащаше глава, той подпря на пейката тоягата си, сне и чувалчето, което носеше на рамото си. Всяка година, а понякога през година и през две, той се явяваше по тия места на Гергьовден или по Димитровден, когато слугите менят господарите си. Той беше от града, но търсеше работа по селата. Можеше да работи само лека, маловажна работа: на някоя мелница се приставяше да храни свинете, да чисти обора на някой хан или пък пасеше един-два добитъка.

– Де беше туй лято? – попита го Еньо. – Рано си напуснал, щъркелите още не са си отишли. Де беше?

– В Белица бях туй лято, на една керемидарница. Има един Панайот там, кермедчия, при него бях. Керемидите му пазех.

Той говореше ниско, като че се боеше да не го чуе някой, с разширени и учудени очи, а после изведнъж се засмиваше и между посинелите му устни светваха зъбите му.

– Сухо беше туй лято – продължи той, – добра стока изкараха хората. Ама и берекетя натъй по селата беше добър. А нашите българи, бай Еньо, кога имат пари, къщи правят. Като мина харман, че като надойдоха ония турлаци с талигите, иззеха що керемиди имаше...

– Хъм... Взеха ги?

– До една. Три големи колелета бяха. Свършиха се. И чорбаджията, Панайот: нямам, кай, нужда от пазач, бай Серафиме, слободен си. Даде ми хака и... отряза ми квитанцията, тъй да се каже...

Като каза това, Серафим се усмихна и тъй като беше съблякъл палтото си, стоеше сега, мъничек, слабичек. Щом

остави палтото на пейката, той тозчас се попипа над кръста, по пазвата. Еньо разбра, че там нейде е скътал парите си.

– Че вземи да си купиш едно палто! – посъди го строго Еньо. – Все трябва да си изкарал някоя парà. Да си купиш едно палто!

– Ща, ща, бай Еньо. Едно палто ще си купя. Ще си купя, защото туй веке за нищо го не бива. – Той погледна палтото и се усмихна. – То е, тъй да се каже, добро за музея...

– Седни, седни да си починеш – каза Еньо, след туй стана и влезе в кафенето.

Колкото можеше да се види през вратата, вътре в кафенето беше дълбоко и хладно. То беше проста сграда, като плевник, нямаше таван, двете стрехи се срещаха нависоко и между върлините, наслагани начесто, се виждаше сеното под керемидите. Едно лястовиче гнездо беше залепено до средната дебела греда.

Серафим, гологлав, със сплъстена посивяла коса, седеше на пейката, режеше по малко с една костурка¹ от хляба си и сладко-сладко дъвчеше сухите зальци. Лястовичката, която имаше гнездо в кафенето, трепна с крилете си току пред лицето му, влезе вътре, повъртя се, след туй пак тъй бързо се стрелна навън. Две-три врабчета подскачаха към Серафима и той се пазеше да не мръдне, за да могат да си вземат някоя трохичка. Една жена запърполя с полите си и влезе в кафенето, но Серафим не я погледна.

След малко жената заприказва високо и той даде ухо:

– ... Скъпо, всичко скъпо, кръстник Еньо! Какво да купим с две-три яйца, дето ги вземаме сутрин от кокошките? Едвам сварваме да си вземем по кривач сол и калъп сапун, та да се оперем. Туй кибрит, газ – забравили сме го. Че барем да сме по-добре, да сме здрави, кръстник Еньо, а то...

– Какво прави Иван? Как е сега?

¹ Вид джобно ножче (остар.).

– Как ще е Иван – лежи. Отде дойде таз болест, кръстник Еньо, отде дойде. Сега по Св. Богородица ще стане седем месеца как не е похванал работа. Души го нещо в гърдите, подпира го ей тука е. Отслабна, да го духнеш, ще падне. Не е добре, кръстник Еньо, жълт, черен, като пръст. Думат ми: заведи го в болницата, тури го на колата и го заведи в болницата.

– За болницата трябва пари – каза Еньо.

– Трябват ами, как да не трябва! – Жената въздъхна, след туй продължи: – Че нали ни умря из онзи ден, кръстник Еньо, и биволицата. Изкарах я сутринта здрава и читава, нищо ѝ нямаше, а вечерта като си доде, гътна се пред сам вратника и умря. Душата ми се обърна, плакали сме, като че умря чияк...

– Болест има по добитъка – каза Еньо. – И на мене ми умря една телица.

– Ни от месото зехме, ни кожата. Доде фелдшера и каза: „Не бива, кай, да ядете от нея, ще я заровите с кожата, с все“... Ох, то нашето тегло! Не знам, не знам...

Жената замълча, но като се послуша по-добре, Серафим разбра, че се шепне. Изведнъж Еньо извика:

– Нямам пари аз! Отде ще ти взема пари да ти дам? Нямам...

– Не думай тъй, кръстник Еньо, не ме връщай. Ти ще ми помогнеш, ти ще ми дадеш... Че при кого другико да ида, кръстник Еньо, при кого да си ударя главата, злочеста аз... Кръстник Еньо... моля ти се като на господата...

– Остави ме, ти казвам, нямам пари! – изкрещя Еньо.

Жената млъкна и заплака. Серафим я слушаше как хълца и как вие като пребитата. Ядосан, Еньо се показа на вратата и погледна надалече, без да спира очи някъде. Серафим тихичко прибра хляба си и се изправи. Жената излезе от кафенето и си отиде. Тя тъй беше се забрадила, че лицето ѝ не се виждаше. Но по вървежа Серафим разбра, че е млада.

– Пари ли иска? – пошепна той на Еня.

– Пари иска. Отде да ѝ ги взема, аз банка ли съм? Искала да води мъжа си на болницата. Добре, ама като нямам? Като нямам, какво да ѝ дам? – сърдеше се още Еньо.

– Значи, сиромашия. Сиромашия до шия, а? Тъй да се каже...

Серафим малко работеше, бавно пипаше, но не обичаше да стои празен. Пред къщата на Еня, която беше наблизко, бяха стоварени кой знай кога камъни и както бяха насваляни, тъй си стояха разхвърляни. Серафим ги прибра на едно място и ги нареди. След туй ходи за вода. След туй – поля пред кафенето и премете.

Вечерта Серафим остана на гости на Еня, но отказа да спи в кафенето. Той застана точно по средата на мегдана пред кафенето и там взе да си приготвя легло.

– Че са барем тука под стряхата бе, българино! – рече му Еньо. – Дай си гърба на стената, легни на пейката, ако искаш.

– Не, тук ми е по-добре мене.

– Ще ти духа.

– Не ми духа. Да ми духа сега, че като умра, няма да ми духа, няма да ми вей...

Той гледаше Еня и се усмихваше с насълзените си очи. „Страх го е да не го оберат“ – помисли си Еньо, като забеляза, че Серафим се попипва по пазвата. Той го остави да прави каквото си ще, затвори кафенето и си отиде вкъщи.

На другия ден той се забави, късно дойде да отвори. Той завари Серафим седнал на пейката и както вчера, режеше си хляб с костурката и закусваше. Еньо се изправи пред него, изглежда го продължително, след туй каза:

– Ти какво си направил?

– Какво съм направил! Никому нищо не съм направил – кротко отвърна Серафим.

– Дал си пари на Павлина, оназ, дето снощи беше тука, дето искаше пари от мене. Аз сега бях у тях, тя ми каза. Как тъй даваш пари на човек, когото не познаваш? Че може да те излъже, може да не ти ги върне.

– Ба, ще ми ги върне тя. Нека заведе мъжа си на болницата, може да му помогнат докторите. А пък моите пари ще ги върне. На нас, помежду ни, условието знаеш ли как е? – Когато господ на нея – и тя на мене. Аз не бързам.

Еньо прехапа устните си и замълча.

– А палто? С какво ще си купиш палто? – каза той.

– Че нали имам палто? Я го, я! – Серафим взе палтото от пейката и го разгъна. – Хубаво си е то мойто палто, нищо не му е...

Той се усмихна и леко поклащаше глава, като че броеше кръпките или като че си спомняше нещо. Десет и повече години има, откакто се кани да си купи палто. Докато беше млад, каквото изкарваше, изпиваше го. Сега вече не пиеше, защото твърде не беше здрав, но често даваше някому парите си, както беше ги дал тая сутрин на Павлина. Оттогаз на палтото му взеха да се явяват тия големи кръпки от сива аба.

– Хубаво си е то, мойто палто – продължи той с някаква особена радост в гласа си. – Аз като го позакърпя пак, ще прекарам с него и таз зима. Пък ако ми е писано, с него може и пред бога. То там, на онзи свят, туй палто може да ми помогне. Може пък там да ми дадат ново палто, златно, тъй да се каже, скъпоценно...

Серафим говореше с Еня, но не го погледна. Той пусна палтото на колената си, позагледа се пред себе си и се усмихна.